

Yerel Yönetimler-Kamu Yatırımları ve Demokrasi (*)

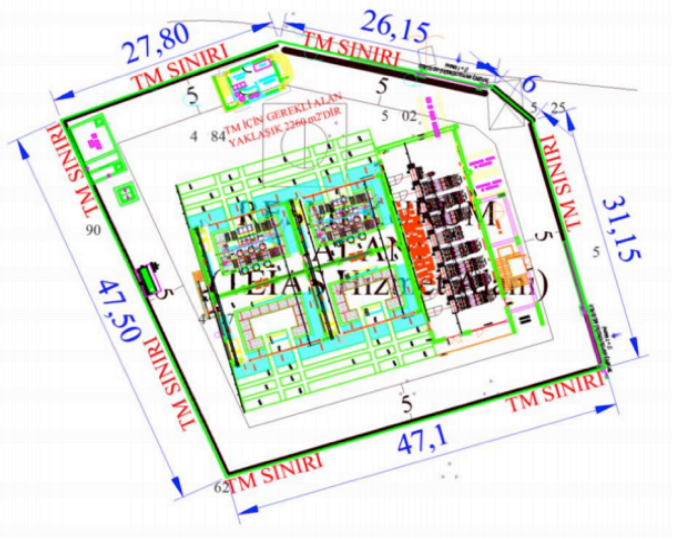
Son günlerde önce sosyal medya üzerinden başlayarak çeşitli kesimlere yayılan bir kamu yatırımı tartışması başladı. Konu Bayraklı Adalet Mahallesinde yapılacak olan TEİAŞ İndirici trafo merkezi inşaatı. Bayraklı bölgesinde gökdelen inşaatlarının başlamasından çok önce bölgenin gelecekteki enerji gereksiniminin sağlanması amacıyla yer aranmaya başlanmıştı. Uygun bir yer bulunamamış ve eski Piyale un fabrikası yanındaki dar alana sıkışık bir trafo merkezi yapılmıştı.

İzmir genelinde 19 adet olarak 1985-2005 yılları arasını kapsayan master plan çerçevesinde planlanan 154/10,5kV İndirici Trafo merkezlerden modern gaz izoleli şalt cihazlarıyla ve 20(25)MVA gücündeki trafolarla 10,5kV olan şebeke fiderleri beslenecek idi. Hat ve trafo kayıplarını azaltmak amacıyla hazırlanan ana plan Fransız elektrik şirketi EdF'e Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) tarafından yaptırılmıştı. O zamanlarda da yer bulmak başlı başına bir sorun idi. Kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin yeter-

siz oluşu her zaman kamu yatırımlarını geciktirmiştir. Bu nedenle ilk önce yer sorunu olmayan Hilal, Karşıyaka, Bostanlı yatırım programına alınarak tesis edildi. Daha sonra yer bulunamayınca halihazırda devrede olan trafo merkezleri yetersiz güçte ve fider sayıları ile Piyale, Bahribaba ve Poligon gibi yerlerde veya Ege Ordu gibi uzak bir yerde yapıldı.

Aynı dönemde Dünya Bankası ve Batı dünyasının baskısı ve etkisiyle özelleştirme furçası içerisinde tekel konumundaki elektrik şebekeleri par-

çalanıp satılmaya başlandı. Amaç her zamanki gibi rekabet ve sonucunda kaliteli ve ucuz enerjinin halka arzı idi. (Sonuçlarını bu gün görüyoruz!) Dolayısıyla o karmaşa günlerinde tek elden planlanması halinde zamanında sonuç alınabilecek olan yatırımlar TEK'in parçalı yapıya dönüştürülmesinden sekteye uğradı. Her kurum kendi önceliğine göre planlama yapmaya başladı. Bu nedenle hem yer sorunları zamanında çözülemedi hem de yatırımların gecikmesi nedeniyle sıkıntıları arttı.

Buraya kadar olanlar elektrikle ilgili olan kısımdı ancak şehrin her yıl ortalama 100,000 kişi civarında göç almasıyla artan nüfusun yarattığı ve yerel yönetimlerin ve hükümetlerin dur demeyip planlı kentleşmeyi sağlayamamalarının sonucunda oluşan çarpık kentleşmeyi de göz önünde bulundurmak gerekiyor. 1990'larda Bayraklı, Bornova ovası, Karşıyaka Bostanlı, Örnekköy, Buca Fırat mahallesi, Kuruçeşme, Eskiizmir, Narlıdere son derece boş alanlar idi. Özal döneminden başlayarak her seçimde çıkarılan imar afları (ne demek ise?) ve çılgınca rant elde etme yarışı İzmir'i bu günkü durumuna getirdi.

Son deprem bir miktar aklımızı başımıza getirdi gibi olduysa da acılar biraz hafifleyince yine eski halimize döndük. Fay hattı veya alüvyonlu saha demeden daha fazla kat, daha fazla yapı alanı talepleri, park denmeye şahit gerekli olan ancak küçük çocukları birkaç oyuncakla kandırdığımız parkcıklar. Bütün bu şehir planlama kriterlerine uymayan altyapı tesisleri haliyle yetersiz kalmaya mahkumdur. Yeterli yol, atık su tesisleri, otopark sıkıntıları, elektrik enerjisinin trafo yerleri bulunamaması nedeniyle kalitesiz olması vb. Bir şehir plancısının deyişiyle "altyapılar halkın özgürlüğünü belirler."

Bayraklı bölgesinde de kırk yıldan beri bomboş alanlar varken bulunamayan indirici trafo yeri o daracık park alanlarından birisine sıkıştırılmak zorunda kalmış. 2000 m2'lik bir alan park yerinden ayrılarak TEİAŞ hizmet alanı olarak Bayraklı belediye meclisinden ve sonra Büyükşehir Belediye Meclisinden 2018 yılında geçmiş. TEİAŞ projelerini hazırlayarak ihaleye çıkmış ve iş ihale edilerek sözleşme imzalanmış. Tabii bu arada mahalle sakinleri ile toplantılar yapılmış, plan değişikliği askıda kaldığı sürece itiraz

eden olmamış. Burada halkın yeterince bilgilendirilmediği, meydan gelecek yapının boyutlarının ne olacağını tahmin edemediklerini de düşünebiliriz. Düşünün ki trafo binası olarak bir anda karşınızdaki park alanında 5 mt. Yüksekliğinde 50x50 mt alanı çevreleyen beton bir duvar ve içeriden yükselen 24 mt yüksekliğinde bir bina var!

Yüksek çevre duvarları ortaya çıkmaya başlayınca durumun kendi aleyhlerinde geliştiğini düşünen mahalle halkı önce sosyal medyadan sonra belediye, kaymakamlık, çevre örgütleri ve odalar üzerinden seslerini duyurmaya çalışarak bu trafo merkezi inşaatının durdurulmasını talep etmeye başlamışlardır. Bu konuda oldukça başarılı oldukları da söylenebilir ancak şu sorular da yanıt bekliyor:

- Demokratik bir davranış biçimi olan mahalle halkının talepleri hukuk sistemi içerisinde yeterli karşılığı buluyor mu?
- Halka sunulan mal ve hizmetlerle halkın talepleri arasında bir fark var ise bu nasıl kapanır?
- Çarpık kentleşme sonucu oluşan böylesi durumlar da kamucu bakış açısı bunu nasıl yorumlamalıdır?

Bir tarafta mahalle halkını psikolojik sorunlara itebilecek estetik olmayan bir yapı, diğer taraftan bazılarında trafonun patlayacağı endişesi, öbür taraftan Elektro Manyetik alanların zararlı olacağı kuşkusu. Bununla beraber trafo yeri değişse bile hemen her yerde aynı benzer durumlar nedeniyle benzer endişelerin yükselebileceği ve de elektrik enerjisinin hayatımızda olmazsa olmaz olduğu, temiz ucuz ve erişilebilir olmasının da bir insanlık hakkı olduğu düşünülerek bulunabilecek en elverişli çözümler sanırım soruların yanıtı olacaktır.

Yeni yapılacak iletim sistemleri kapsamındaki trafo merkezleri için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

3 Şubat 2021 tarihinde Resmi Gazete'de "Türkiye Elektrik İletim Sistemleri ve İletişim Tesisleri Deprem Yönetmeliği"ni yayımladı :

"Elektrik iletim sistemleri kapsamında olan trafo merkezlerinin elektriksel cihazlarının, trafo merkezlerinde bulunan yapı sistemlerinin, enerji iletim hatlarında bulunan iletim direklerinin ve iletişim (telekomünikasyon) direklerinin deprem etkisi altındaki performanslarının değerlendirilmesi ve güçlendirme tasarımı için gerekli kuralları ve minimum koşulları belirlemektir" amacıyla yayımlanan yönetmelikle, deprem etkisi altında elektrik iletim sistemleri kapsamındaki trafo merkezlerinde bulunan yapı sistemleri, iletim direklerinin ve iletişim direklerinin değerlendirme ve tasarımı için esaslar belirlendi. Yayımlı tarihinden 3 yıl sonra yürürlüğe girmesi planlanan yönetmelik bir erteleme olmaması durumunda 2024 yılında uygulamaya başlanacak"

Teknik sorunlar giderilebilir ama yer seçiminden dolayı ortaya çıkan sorunları çözmek politikacılara ve kamu kuruluşlarına düşüyor.

Sağlıklı veri ve net bilgi sorununu çözebilen, başta bilgi üreten kurumlar olmak üzere kapsayıcı kurumları siyasetin ve günlük politikalarının vesayetinden kurtarmanın yol ve yöntemlerini arayan, denge ve denetim kurumlarını "ilkeler güvencesi" altına alan, başta hukuk sistemi olmak üzere bireylerin ve kurumların ödünsüz gözetim ve denetimini nesnel biçimde yapacak mekanizmaları işletecek net önlemleri olan, öngörülen işlerle yaratılan sonuçlar arasındaki "sapmaları" yaratıcı bir yüzleşmeyle sorgulayan, sapmaları düzelten hangi önlemleri alacağımızı şeffaf ortamlarda sorgulatma özgüveni arayışını öne çıkaran bir sistemimiz var mı? (*)

(*)Rüştü Bozkurt-Yazar